

DZIEJE NAJNOWSZE

PL ISSN 0419-8824

INDEKS 355682

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY
HISTORII
XX WIEKU

1-2006

<http://rcin.org.pl>

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

DZIEJE NAJNOWSZE

**Rocznik XXXVIII
2006
1**

WARSZAWA 2006

<http://rcin.org.pl>

„Dzieje Najnowsze”
Założone w 1969 r. przez Tadeusza Jędruszczyka,
Czesława Madajczyka i Witolda Stankiewicza

Wydanie publikacji dofinansowane przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji

KOMITET REDAKCYJNY

Tadeusz Kisielewski, Stanisława Lewandowska, Piotr Łossowski, Czesław Madajczyk,
Wojciech Materski, Jan Molenda, Wojciech Rojek, Tomasz Schramm, Henryk Słabek,
Witold Stankiewicz, Włodzimierz Suleja, Rafał Stobiecki, Roman Wapiński,
Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Jan Zamojski, Zygmunt Zieliński,
Michał J. Zacharias, Janusz Żarnowski

REDAKCJA

Małgorzata Gmurczyk-Wrońska (sekretarz), Magdalena Hułas,
Marek K. Kamiński, Andrzej Koryn, Krzysztof Michałek,
Tadeusz Wolsza (redaktor naczelny)

TŁUMACZ

Aleksandra Rodzińska-Chojnowska

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831-02-61

ISSN 0419-8824

© Instytut Historii PAN & Wydawnictwo DiG, 2006

Wydawnictwo DiG
al. Wojska Polskiego 4, 01-524 Warszawa
tel./fax 839-08-38
e-mail: biuro@dig.com.pl <http://www.dig.com.pl>

Nakład 750 egz.
Druk: P.P.H.U. RYKO, ul. Złotnicza 21, 05-480 Karczew

Spis treści

STUDIA I ARTYKUŁY

Adrian Zandberg — „Ociężali umysłowo, głupi oportuniści”. Wczesna brytyjska lewica radykalna wobec ruchu związkowego	3
Tomasz Gajownik — <i>Metody pracy operacyjnej litewskich służb specjalnych w Polsce po I wojnie światowej — wybrane aspekty</i>	19
Jolanta Dzieniakowska — <i>Kuratorska biblioteka pedagogiczna w Wilnie (1924–1939). Geneza. Organizacja</i>	47
Janusz Gruchała — <i>Zaolzie w opinii czeskich środowisk politycznych (1934–1938)</i>	65
Jędrzej Chumiński — <i>Autorytaryzm a wybory polityczne robotników polskich (1945–1948)</i>	89
Andrzej Chojnowski — „Pośmiertna maska stalinizmu”. „Żołnierz zwycięstwa” <i>Wandy Jakubowskiej jako świadectwo epoki</i>	107
Sabina Bober — <i>Krytyka PRL w kazaniach biskupa Ignacego Tokarczuka</i>	123
Edyta Wróbel — <i>Romowie w Świdniku — realizacja polityki państwowej w warunkach lokalnych</i>	141

DYSKUSJE I POLEMIKI

Henryk Słabek — <i>O przemieszczeniach społecznych (na tle porównawczym)</i>	153
--	-----

MATERIAŁY

Marcin Urynowicz — <i>Abrahama Gepnera listy z getta warszawskiego</i>	163
--	-----

AUTOREFERATY

Dagmara Fleming-Cejrowska — <i>Problem higieny w warszawskiej prasie kobiecej lat 1860–1918</i>	187
Wojciech Szczepański — <i>Serbowie a Albańczycy w latach 1878–1918</i>	195
Marcin Stasiewicz — <i>Radziecka broń pancerna w okresie wojny polsko-bolszewickiej</i>	201
Katarzyna Maniewska — <i>Życie codzienne w Bydgoszczy w dekadzie lat siedemdziesiątych XX w.</i>	207

RECENZJE

Janusz Szczepański, <i>Spółczesność żydowska Mazowska w XIX–XX w.</i> — Izabella Rusinowa	219
Elżbieta Słabińska, <i>Inteligenca na prowincji kieleckiej w latach 1918–1939</i> — Urszula Oettingen	222
Grzegorz Zackiewicz, <i>Polska myśl polityczna wobec systemu radzieckiego 1918–1939</i> — Aleksandra J. Leinwand	227
<i>Krasnoarmiejcy w polskim plenu w 1919–1922 gg. Sbornik dokumentów i materiałów</i> — Wojciech Materski	231
<i>Polen & Sverige 1919–1999</i> — Arnold Klönczyński	238

Kate Brown, <i>A Biography of No Place. From Ethnic Borderland to Soviet Heartland</i> — Zygmunt Zieliński	242
<i>Dokumenty po historii Białarusi w „Osoboj papkie” I. W. Stalina</i> — Wojciech Materski . . .	244
<i>Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej, tom I: Ustalenia</i> <i>Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej</i> — Tadeusz Kondracki	247
Jarosław Tomasiewicz, <i>Ugrupowania neoendeckie w III Rzeczypospolitej</i> — Krzysztof Kawalec	251
<i>Kultura pogranicza — pogranicze kultur. Культура пограниччя — пограничье культур,</i> — Edward Jarmoch	256

ŻYCIE NAUKOWE

<i>Symposium naukowe pt. „Niepodległość» (1929–1939). Pismo, jego twórcy i środowisko”</i> — Przemysław Waingertner	259
<i>Sprawozdanie z konferencji naukowej: „Emigracja polska wobec problemów odbudowy</i> <i>i sowietyzacji kraju po zakończeniu II wojny światowej”</i> — Przemysław Wójtowicz . . .	261
<i>Konferencja w Kijowie „Obraz Innego w historiografiach sąsiedzkich: mity, stereotypy,</i> <i>interpretacje naukowe”</i> — Włodzimierz Mędrzecki	267
<i>40-lecie rocznika „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”</i> — Anna Wojda	271

Wśród naszych Autorów m.in.

- Dr Sabina Bober — asystent w Instytucie Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
- Prof. dr hab. Andrzej Chojnowski — w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego
- Dr hab. Jędrzej Chumiński — prof. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu
- Dr Joanna Dzieniakowska — adiunkt w Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach
- Mgr Tomasz Gajownik — asystent w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
- Prof. dr hab. Janusz Gruchała — w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
- Ks. dr Edward Jarmoch — pracownik naukowy Akademii Podlaskiej w Siedlcach
- Prof. dr hab. Krzysztof Kawalec — w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego
- Dr Arnold Kłoncewicz — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego
- Dr Tadeusz Kondracki — adiunkt w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Dr Aleksandra J. Leinwand — adiunkt w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Prof. dr hab. Wojciech Materski — w Instytucie Studiów Politycznych PAN w Warszawie
- Dr hab. Włodzimierz Mędrzecki — docent w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Dr Urszula Oettingen — adiunkt w Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach
- Prof. dr hab. Izabella Rusinowa — w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego
- Prof. dr hab. Henryk Słabek — w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Dr Wojciech Szczepański — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- Mgr Marcin Urynowicz — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięi Narodowej w Warszawie
- Dr Przemysław Waingertner — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego
- Mgr Anna Wojda — doktorantka w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Mgr Przemysław Wójtowicz — doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
- Mgr Edyta Wróbel — doktorantka w Instytucie Historii PAN w Warszawie
- Mgr Adrian Zandberg — doktorant w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego
- Ks. prof. dr hab. Zygmunt Zieliński — w Instytucie Historii Kościoła Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Informacja dla autorów „Dziejów Najnowszych”

Redakcja zwraca się do wszystkich autorów o stosowanie następujących rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie:

1. Wszystkie teksty należy składać na dyskietkach w formacie PC lub MAC oraz w dwu egzemplarzach, przepisanych według obowiązujących norm: na stronie po 30 wierszy po ok. 60 znaków, z marginesem z lewej strony szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia powinny być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) powinien wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko autora oraz dokładny adres, poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. I–II) cyframi rzymskimi i dalej: miejsce i rok wydania, nazwę wydawcy, na ostatnim miejscu liczbę stron. Imię i nazwisko autora recenzji — na końcu tekstu z prawej strony (oraz dokładny adres).

4. Teksty do działu „Życie naukowe” zawierają tytuł (na osi); podpis autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczane przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych przyjmujemy ogólnie przyjęte skróty (np. itp., m.in., rkps, mps, t., z., etc.), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską wówczas, gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935 r.; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7., dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem znaczenia w pierwszym przypadku ich zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy i roczniki periodyków i innych publikacji podajemy cyframi rzymskimi; zeszyty, numery i części — arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad będą zwracane autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

10. Redakcja prosi o dołączenie do artykułów streszczeń o objętości 1 strony maszynopisu na tej samej dyskietce co artykuł.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są co kwartał. Cena prenumeraty krajowej wynosi: na I kw. 2006 r. — 20 zł.

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest powiększona o rzeczywisty koszt wysyłki.

Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują: jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora. Dostawa egzemplarza następuje w uzgodniony sposób.

„RUCH” S.A. zapewnia dostawę pod wskazany adres pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty.

Wpłaty na prenumeratę zagraniczną przyjmuje: „RUCH” S.A. O.K.D.P., 01–248 Warszawa, konto PEKAO S.A. IV O/Warszawa 68124010531111000004430494. Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:

do 5 XII — na I kw. r. następnego

do 5 III — na II kw. r. bieżącego

do 5 VI — na III kw. r. bieżącego

do 5 IX — na IV kw. r. bieżącego

Bieżące numery oraz wszystkie dostępne od 1999 r. można również kupić lub zamówić w Wydawnictwie DiG:

01—524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4

tel./fax (+48 22) 839 08 38

e-mail: dig@dig.com.pl; <http://www.dig.com.pl>

BZ WBK SA 35 O/Warszawa 70109028510000000100226138

Na terenie kraju wpłat można dokonywać także w oddziałach terenowych firmy KOLPORTER S.A., właściwych dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Szczegółowe informacje — bezpłatna infolinia

0 801 205 555

lub na stronie internetowej

<http://www.kolporter-spolka-akcyjna.com.pl/prenumerata.asp>.

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the Foreign Trade Enterprise.

ARS POLONA ·

00–068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland

Our bankers:

BANK HANDLOWY SA 201061–710–13100

cena 20,00 zł (w tym 0% VAT)
Nakład 750 egz.

